

ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО

ЗАБОЛОТНА Н. Я.,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільного права
та процесу
(Інститут права, психології
та інноваційної освіти Національного
університету «Львівська політехніка»)

УДК 346.6(477)(042)
DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2023.2.1.22>

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТВАРИННИЦТВА В УКРАЇНІ

Стаття присвячена актуальній темі правового регулювання розвитку тваринництва в Україні. Автор розглядає законодавчі акти, що регулюють діяльність тваринницького сектору, та аналізує вплив цих норм на розвиток галузі. У статті висвітлюється сучасний стан тваринництва в Україні та основні проблеми, з якими цей сектор стикається. Окрему увагу приділено питанням тваринництва, пов'язаних з охороною довкілля, та здоров'ям тварин. Проаналізовано законодавство, що регулює ці питання, та наводить приклади країн, де таке правове регулювання вже існує та успішно діє. В статті розглянуто питання розведення будь-якого виду тварин чи виведення нових видів тварин, проблему утилізації тваринних біологічних відходів та останків самих тварин. Автор звертає увагу на правові аспекти таких питань та потребу у створенні відповідного законодавства в Україні для регулювання цієї галузі. Зроблено висновки щодо необхідності подальшого розвитку тваринницького сектору в Україні та вдосконалення правового регулювання діяльності цієї галузі. Акцентовано на важливості захисту тварин, збереженні навколишнього середовища та забезпеченні безпечної та якісної продукції тваринництва для населення.

У статті проаналізовано різні аспекти правового регулювання тваринництва в Україні та наведено приклади країн, де такі питання вже регулюються відповідним законодавством. Наголошено на те, що українському законодавству потрібна певна модернізація та удосконалення, щоб відповідати вимогам сучасного розвитку тваринницького сектору. Актуальність статті полягає в тому, що тваринництво є важливою складовою галузі аграрного виробництва, яка відіграє важливу роль у розвитку економіки країни та забезпеченні населення якісною та безпечною продукцією. Регулювання діяльності тваринництва є важливим елементом його розвитку та відображається у різних аспектах, таких як здоров'я тварин, охорона довкілля, безпека та якість продукції.

Ключові слова: сучасні тенденції, тваринництво в Україні, правовий аспект, законодавство, модернізація, безпечність продукції, аграрне право.

Zabolotna N. Ya. Current trends in animal husbandry development in Ukraine

The article is dedicated to the pressing topic of legal regulation of animal husbandry development in Ukraine. The author examines legislative acts that regulate the activities of the livestock sector and analyzes the impact of these norms on the industry's development. The article highlights the current state of animal

husbandry in Ukraine and the main problems that this sector faces. Special attention is given to animal husbandry issues related to environmental protection and animal health. The legislation regulating these issues is analyzed, and examples are provided of countries where such legal regulation already exists and operates successfully. The article discusses issues related to breeding any type of animal or developing new animal species, as well as the problem of disposing of animal biological waste and remains. The author focuses on the legal aspects of these issues and the need to create appropriate legislation in Ukraine to regulate this industry. The conclusions are drawn regarding the necessity of further development of the livestock sector in Ukraine and the improvement of legal regulation of its activities. The article emphasizes the importance of animal protection, preservation of the environment, and the provision of safe and high-quality animal husbandry products for the population.

The article analyzes various aspects of the legal regulation of animal husbandry in Ukraine and provides examples of countries where such issues are already regulated by corresponding legislation. It emphasizes the need for certain modernization and improvement of Ukrainian legislation to meet the requirements of modern development of the animal husbandry sector. The relevance of the article lies in the fact that animal husbandry is an important component of the agricultural production industry, which plays a vital role in the development of the country's economy and in providing the population with high-quality and safe products. Regulation of animal husbandry is an important element of its development and is reflected in various aspects, such as animal health, environmental protection, safety, and product quality.

Key words: *modern trends, animal husbandry in Ukraine, legal aspect, legislation, modernization, product safety, agricultural law.*

Аналіз останніх досліджень та публікацій проблем аграрного законодавства України розглядаються багатьма юристами-аграрниками. Проте комплексних наукових досліджень сучасного аграрного законодавства як специфічної галузі законодавства – небагато. Серед авторів, які глибоко аналізують сучасне аграрне законодавство України, варто назвати В. І. Андрейцева, І. В. Бичкову, І. А. Дмитренка, П. Ф. Кулинич, З. А. Павловича, В. І. Семчика, Н. І. Титову, М. В. Шульгу, В. В. Янчука, та ін. Проте, поряд з великою кількістю нормативно-правових актів та дослідженнями теоретичних проблем сільськогосподарського (аграрного) законодавства, що здійснювалися представниками як української, так і іноземної аграрно-правової науки недостатньо розглянутими залишаються питання правового регулювання тваринництва в Україні. Головними проблемами є недотримання та ігнорування законодавства, а також прийняття законів, які стримують розвиток тваринництва в Україні і змушують працювати фермерів собі в збиток.

Вступ. Сьогодні диктує свої умови існування, зокрема це виражається в різних сферах існування. Як правило, історичний розвиток України включає в себе процеси економічного, політичного та технічного розвитку. Як наступний крок розвитку Україна закріпила в Конституції України своє прагнення до членства ЄС та НАТО [6]. Ця ціль пов'язана не тільки із певними правоохоронними, грошовими, оборонними, судовими або антикорупційними реформами, але й з аграрною сферою діяльності. Сучасні діючі Закони України «Про рибу, інші водні живі ресурси та харчову продукцію з них», «Про молоко та молочні продукти» та «Про бджільництво» є дещо застарілими та не відображають сучасних реалій усього ринку сільськогосподарських продукції. Більшість цих законів прийняті в перші роки незалежності України, в цьому немає нічого поганого, але таке законодавство не відображає ніяких сучасних процесів або гальмує їх розвиток, адже ці закони переважно були переробленим законодавством з радянських часів.

Саме з цією метою доцільно було б створити Кодекс України про сільськогосподарську продукцію, який відповідав би вимогам сучасності, зокрема чітко врегулював питання

розведення будь-якого виду тварин до спільного критерію, було б врегульовано норми експертизи та норми дослідження аномалій, чи виведення нових видів тварин. В такому Кодексі було б закріплено норми використання та реалізації тварин у якості біологічного матеріалу для дослідження та наступного використання таких тварин. Нагальною проблемою є утилізація тваринних біологічних відходів і останків самих тварин.

Постановка завдання. Метою статті є розуміння поточного стану сільського господарства в Україні та перспектив його розвитку, ретельний аналіз основних проблем та тенденцій у галузі, а також пропозиції щодо їх вирішення.

Результати дослідження. Однією з провідних галузей сільського господарства, є тваринництво, яке пов'язане з утриманням, розведенням сільськогосподарських тварин з метою отримання продуктів харчування і сировини для промисловості. Галузь тваринництва складається з різних складових, які можна вважати як окремі галузі сільського господарства, зокрема це: рибальство, скотарство, племінна справа (конярство), кролівництва, козівництва, свинарство, бджільництво та шовківництво.

Завдяки своєму географічному розташуванню, існують широкі можливості для розведення тварин. Закон України «Про племінну справу у тваринництві» визначає, племінна справа – система зоотехнічних, селекційних та організаційно-господарських заходів, спрямованих на поліпшення племінних і продуктивних якостей тварин. З метою одержання певного виду продукції, в Україні дозволено здійснювати розведення великої рогатої худоби, свиней, овець, кіз, коней, птиці, риби, бджіл, шовкопрядів, хутрових звірів та кролів [1]. Крім цього, об'єктом тваринництва, як зазначає В. В. Шовкун є не тільки племінні тварини (генетичні) ресурси, які утримуються для розведення стада, але і їх біологічні елементи: сперма, ембріони та яйцеклітини [2, с. 361].

Недоліком сучасного законодавства при чому не тільки національного, є факт за яким тварина, переважно розглядається лише як засіб задоволення різних людських потреб у їжі, пізнанні, естетиці, відпочинку та нажаль досліджень. А тому для захисту тварин варто було б погодитися з думкою Н.Д. Когут який вказує на прямий недолік Закону України «Про племінну справу у тваринництві», де варто було б передбачити, що в склад Державного племінного реєстру необхідно додати механізм, який відкриває та слідкує за певними юридичними діями творців штучно виведених порід тварин [3, с. 92]. Такі зміни не є потребою – це необхідність захистити права таких тварин або організмів, від їх творців, а за необхідності і суспільство.

Стабільність запорука успіху, адже останні зміни законодавства у сфері племінної справи були здійснені, ще 2015 року та стосувалися прав і обов'язків суб'єктів племінної справи. Зокрема такі суб'єкти мають право використовувати племінні (генетичні) ресурси, що їм належать на виконання програм селекції, та здійснювати певні види господарської діяльності у племінній справі в тваринництві відповідно до законодавства.

Щодо обов'язків, то закон зобов'язує: ідентифікувати тварин, виконувати вимоги щодо державної реєстрації тварин, вести племінний облік, бонітування і проведення генетичної експертизи походження та аномалій тварин, використовувати для відтворення поголів'я плідників з визначеною племінною цінністю, за походженням, власною продуктивністю та якістю потомства або плідників, які проходять випробування за якістю потомства [1].

Як доповнення до частини 2 статті 7 діючого Закону «Про племінну справу у тваринництві», потрібно зобов'язати відповідних суб'єктів племінної справи «здійснювати розведення тварин, без використання засобів, які при використанні таких тварин як виробника харчового продукту або самі є продуктом харчування чи промислової сировини можуть завдати шкоди, життю людини або привести до інших будь-яких негативних наслідків для здоров'я людини». Необхідно також роз'яснити, що потерпілими від використання подібних засобів можуть бути як звичайні споживачі та і особи котрі здійснюють обробку таких тварин. Під такими засобами слід вважати речовини, при використанні, яких можлива зміна кінцевого продукту на інший або його отримання у кількості, що не відповідає реальній дійсності за природних і реальних умов без використання таких засобів.

Суб'єкти господарювання, що мають на меті здійснювати господарську діяльність у племінній справі, яка переважно пов'язана із процесами виробництва, зберігання, торгівлі, проведення експертиз походження або аномалій тварин, мають право на отримання відповідного статусу суб'єкта племінної справи у тваринництві. Зміни прийняті в 2015 році, встановили пряму залежність суб'єкта племінної справи від напрямку його діяльності і статусу (оцінки ведення селекційно-племінної роботи). А тому Наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України від 19.06.2015 року № 234 було прописано вказану вище закономірність у відношенні вид діяльності – вид суб'єкта, котрий може займатися такою справою: а) у скотарстві, буйволівництві, свинарстві, вівчарстві і козівництві: племінний завод, племінний репродуктор, генофондне господарство, селекційний центр, об'єднання з племінної справи, контрольно-випробувальна станція, лабораторія генетичного контролю, підприємство лабораторія з трансплантації ембріонів, лабораторія з оцінки якості тваринницької продукції; б) у конярстві: кінний завод, племінний репродуктор, конюшня-репродуктор, генофондне господарство, селекційний центр, підприємство з племінної справи, заводська конюшня, іподром, трендепо, лабораторія генетичного контролю, лабораторія з трансплантації ембріонів; в) у звірівництві і кролівництві: племінний завод, племінний репродуктор, генофондне господарство, селекційний центр, лабораторія з оцінки якості тваринницької продукції; г) у птахівництві: племінний завод, племінний птахорепродуктор, генофондне господарство, селекційний центр, контрольно-випробувальна станція з птахівництва; д) у бджільництві: племінний завод, племінна пасіка, племінний бджолорозплідник, генофондне господарство, селекційний центр; е) у рибництві: племінний завод, племінний репродуктор, генофондне господарство, селекційний центр, лабораторія генетичного контролю; з) у шовківництві: гренажний завод, племінна станція із шовківництва, генофондне господарство, селекційний центр [4].

З огляду на історичний аспект такі відносно нові нововведення є непоганим кроком до врегулювання і систематизації існуючих проблем за групами, адже в такому разі проблеми, які виникають в одній з груп не завжди стосуються інших груп, наприклад: проблеми, що виникла з урегулюванням видів кормів для риб, ніяк не може стосуватися бджільництва.

Різні типи фермерських підприємств переважно виробляють харчові продукти, зокрема: молочні, м'ясні, рибні і консервні вироби та мед. Кожен з цих продуктів можна вважати загальним, адже можна ділити на різні категорії. Однак як і у всіх розвинутих країнах, в Україні існують певні норми щодо виробництва та безпеки такого продукту та навіть його екологічності. Беручи до уваги думку С.М. Романенка, який під екологічною безпекою сільськогосподарської продукції, вважає стан сільськогосподарської продукції, зокрема тваринного походження, при якому державою встановлено і закріплено в чинному законодавстві обов'язкові елементи системи безпеки з необхідним контролем для даного виду продукції. При цьому враховуючи діючі спеціальні санітарні та ветеринарні заходи, встановлені прямі вимоги як до якості продукції, так і для її виробників з однаковими для всіх стандартів безпеки, єдиною системою сертифікації та маркування [5, с. 142].

Виробництво і реалізація та інші дії (процеси) пов'язані з сільськогосподарською продукцією мають невід'ємний ефект, який виражається в постійному і необхідному контролі і нагляді з боку держави в особі її органів, та встановлення норм дисциплінарної, адміністративної, кримінальної, цивільно-правової відповідальності за порушення допущені чи вчинені у сфері сільськогосподарської діяльності.

Найбільш експортованими Україною продуктами тваринного походження є м'ясо, мед і молочні продукти. Однак з боку Європейського союзу було встановлено певні квоти кількості ввезення меду на територію певної країни та ЄС загалом. З підписанням Угоди про асоціацію з ЄС почала діяти поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі з ЄС, у повному обсязі почала діяти з **1 вересня 2017 року**. Однак, безмитний доступ на ринок ЄС українські експортери отримали ще у квітні 2014 в межах автономних торговельних преференцій, а з 1 січня 2016 року Україна почала поступово знижувати свої мита для товарів

з ЄС, після початку тимчасового застосування поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (далі – ПВЗВТ) [7].

ПВЗВТ передбачає використання не кількісних квот, а тарифних, тобто це спосіб часткового відкриття ринку. На певний обсяг товару встановлюють нульове мито, тоді як торгівля поза межами цього обсягу відбувається з використанням стандартних ставок ввізного мита. Режим ПВЗВТ може застосуватися ЄС як тарифна квота на 36 груп товарів сільського господарства та харчової промисловості. Зокрема – на окремі види м'яса, молочної продукції, зерна та круп, а також на мед, яблучний сік, цукор, етанол і часник. Україна ввела тарифні квоти на три групи товарів – на м'ясо свинини, м'ясо та напівфабрикати з птиці і цукор.

У межах Угоди діють два механізми розподілу тарифних квот:

Для основної частини тарифних квот ЄС та для всіх трьох українських тарифних квот діє принцип «перший прийшов, перший отримав».

Однак, для десяти товарних груп, зокрема для м'яса птиці, свинини, яловичини, яєць, вершкового масла, пшениці та кукурудзи, в ЄС застосовують ліцензії на імпорту, які отримують європейські компанії, що бажають купити в Україні товари в межах тарифних квот [8].

Прийняття Україною усіх 36 квот дало б можливість активізувати процеси збільшення експорту та зменшення імпорту, та переорієнтацію національного виробника те тільки на національний, але й на міжнародний ринок. Зменшення фактів контрабанди або інших порушень, що мали б місце до ратифікації усіх інших квот.

Висновки. Отож, господарська діяльність (тваринництво) є джерелом сировини для різних підвидів такої діяльності. Стан правової забезпеченості цієї галузі безпосередньо впливає на її економічний, технічний та науковий розвиток. Слід зауважити, що тваринництво має також відповідне екологічне значення, зокрема у забезпеченні землеробства органічним добривом, внесення в ґрунт якого повертає в природу значну кількість органічної маси, сприяє підвищенню його родючості, вмісту гумусу.

Підсумовуючи, можна сказати, що законодавча база сільського господарства є недоконалою і потребує значних змін. Дивлячись на критичну ситуацію, яка склалася в галузі тваринництва, державі необхідно вжити всі необхідні заходи для того, щоб зменшити збитковість галузі, забезпечити продуктами харчування власного споживача, захистити внутрішній ринок, виробляти конкурентоздатну продукцію.

Список використаних джерел:

1. Про племінну справу у тваринництві: Закон України від 15.12.1993 № 3691-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3691-12>
2. Киливник К. І. Деякі проблеми правового регулювання племінної справи у тваринництві. *Студентська трибуна. Часопис Київського університету права. Випуск 1.* 2014. С. 360–363.
3. Лук'яненко В.В. Нормативно-правове регулювання селекційних досягнень у тваринництві України. *Юридичний науковий електронний журнал. Випуск 4.* 2018. С. 91–94/
4. Про затвердження Порядку присвоєння відповідного статусу суб'єктам племінної справи у тваринництві та Технологічних вимог до проведення селекційно-племінної роботи в галузі бджільництва: Наказ Мінагрополітики України від 19.06.2015. № 234. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0809-15>
5. Єрмолаєва Т. В. До питання про екологічну безпеку харчових продуктів: небезпеки сучасності. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна Серія «ПРАВО».* Випуск 22. 2016. С. 141–144.
6. Конституція України: від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
7. Що таке зона вільної торгівлі. URL: <https://eu-agreement.ed-era.com/b4/p1>
8. Тарифні квоти. URL: <https://eu-agreement.ed-era.com/b4/p3>

